

## VOCATIONAL EDUCATION AND DECENTRALIZATION OF HIGHER EDUCATION IN REPUBLIC OF CROATIA

### STRUČNI STUDIJI I DECENTRALIZACIJA VISOKOG OBRAZOVANJA U REPUBLICI HRVATSKOJ

HUNJET, Anica; OSTOJIC, Gojko & TRBOJEVIC, Goran

**Abstract:** During 2005 all higher education study programs were reformed according to Bologna principles. That means that all study programs duration of which previously was 4 years or longer were now divided into the two levels. The main aim of that division was improvement of generic and specific competences and faster employability of students. The development of higher education institution network will put emphasis on higher education institution which performs vocational education and the main contribution of such institutions is decentralization of higher education and revitalization of smaller urban areas. Having all that in mind it is necessary to work on development of interdisciplinary vocational education if there is a need for such education in local area. It is also important to work on reinforcement of development of partnership between employers and higher education institutions in that area.

**Key words:** Bologna declaration, employability, employers, local economy, vocational education

**Sažetak:** Tijekom 2005 godine svi studijski programi u Republici Hrvatskoj reformirani su u skladu s načelima Bolonjske deklaracije, što znači da su dosadašnji studiji u trajanju od najmanje 4 godine podijeljeni u dvije razine, a sve u cilju stjecanja što boljih i potpunijih kompetencija i brže zapošljivosti na tržištu rada. Izgradnjom mreže visokih učilišta posebno će važnu ulogu imati upravo ona visoka učilišta na kojima se izvode stručni studiji koji doprinose decentralizaciji visokog obrazovanja i revitalizaciji manjih urbanih sredina. Imajući upravo to na umu potrebno je raditi na poticanju razvoja onih interdisciplinarnih stručnih studija za koje se pokaže potreba u lokalnom gospodarstvu tog područja, ali i na jačanju razvoja partnerstva između poslodavaca i visokih učilišta na kojima se ti studiji izvode.

**Ključne riječi:** Bolonjska deklaracija, interdisciplinarni stručni studiji, zapošljivost, poslodavci, lokalno gospodarstvo.



**Authors' data:** Anica **Hunjet**, dr. sc., Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, Zagreb; Gojko **Ostojic**, mr. sc., Visoka poslovna škola Libertas, Zagreb; Goran **Trbojevic**, dipl. iur., Visoka poslovna škola Libertas, Zagreb

## 1. Uvod

Interdisciplinarni stručni studiji u skladu s Pravilnikom o znanstvenim i umjetničkim područjima, poljima i granama, a sukladno člancima 3. i 4. Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju mogu se izvoditi na sveučilištima, veleučilištima i visokim školama [1][2]. Reformacijom i reorganizacijom visokog obrazovanja koja je započela s donošenjem novoga zakona o znanosti i visokom obrazovanju 2003. godine započeo je trend premještanja stručnih studija sa sveučilišta na novoosnovana veleučilišta i visoke škole. Novi je zakon uvelike usvojio načela Bolonjske deklaracije koju je Republika Hrvatska potpisala 2001. a čiji je osnovni cilj bio stvaranje jedinstvenog europskog prostora visokog obrazovanja u kojem bi kvalifikacije koje se stječu završetkom studija bile lako prepoznatljive i prenosive. Ujednačavanje studijskih programa na europskom prostoru uvelike bi pomoglo pri mobilnosti studenata, nastavnika, znanstvenika te znanstvenih projekata. Imajući u vidu upravo ove ciljeve Republika Hrvatska je s akademskom godinom 2005/2006. počela upisivati studente u prvu godinu studija koji su u potpunosti bili ustrojeni u skladu s načelima potpisane Deklaracije. Kako bi takvo što uopće bilo moguće svi studiji u Republici Hrvatskoj morali su proći postupak reakreditacije pri Nacionalnom vijeću za visoko obrazovanje. Od 2005. godine osjetan je trend osnivanja novih visokih učilišta posebice veleučilišta i visokih škola koja izvode stručne studije na prvoj i drugoj razini visokoga obrazovanja [2]. U skladu s razvojem mreže visokih učilišta mnoga od novoosnovanih veleučilišta i visokih škola osnovana su u ruralnim i manje razvijenim hrvatskim regijama što uvelike doprinosi decentralizaciji sustava visokoga obrazovanja i razvoju lokalnoga gospodarstva u tim regijama.

Usprkos tome što su stručni studiji koji se izvode u Republici Hrvatskoj, usklađeni s europskim standardima, hrvatsko tržište rada još uvijek ne prepoznaje puni potencijal osoba koje završe jednu ili obje razine visokog obrazovanja na stručnim studijima.

Sukladno Londonskom ministarskom priopćenju visoka učilišta moraju i nadalje razvijati partnerstva i suradnju s poslodavcima prvenstveno kako bi kurikulum koji se temelji na rezultatima učenja još više povezali s potrebama poslodavaca i tržišta rada te na taj način

Još jedan od ciljeva Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju jest izgradnja društva znanja čiji je cilj neprestani razvoj i unapređenje kvalitete sustava obrazovanja i znanosti. Četiri odrednice za stvaranje društva temeljenog na znanju su reformski procesi, izgradnja infrastrukture, povećanje ulaganja te otvaranje novih radnih mjesta u sustavu znanosti i visokog obrazovanja [3].

## 2. Sustav visokog obrazovanja u Republici Hrvatskoj

Bolonjskom deklaracijom sva su hrvatska visoka učilišta potaknuta na značajnije reforme u organizaciji i načinu izvođenja studijskih programa koji su modernizirani i usklađeni s potrebama tržišta rada. To je prvenstveno postignuto uvođenjem

dvocikličnog načina studiranja s prepoznatljivim sustavom akumulacije i prijenosa studentskih ECTS-bodova, te povećanjem količine stručne prakse tijekom studija [4]. Opterećenje svih kolegija pojedinih studija izraženo je ECTS-bodovima (European Credit Transfer and Accumulation System – ECTS). ECTS-bodovi su utemeljeni na mjerenju prosječnog vremena koje student mora uložiti da bi stekao određena znanja, vještine i kompetencije. Napredak u studiju mjeri se brojem ECTS-bodova koje je student stekao tijekom dosadašnjeg studija, a međunarodna prihvaćenost i prepoznatljivost ECTS sustava bodovanja značajno olakšavaju mobilnost studenta.

Od 2005./2006. akademske godine visoko se obrazovanje izvodi na tri razine studija za sveučilišne studije te na dvije razine studija za stručne studije. Sveučilišni studij osposobljava studente za obavljanje poslova u znanosti i visokom obrazovanju, u poslovnom svijetu, javnom sektoru i društvu općenito te ih osposobljava za razvoj i primjenu znanstvenih i stručnih dostignuća.

Stručni studiji osiguravaju studentima primjerenu razinu znanja i vještina koje omogućavaju obavljanje stručnih zanimanja i osposobljava ih za neposredno uključivanje u radni proces. Završetkom prve razine stručnih studija koja u pravilu traje tri godine stječe se najmanje 180 ECTS bodova te stručni naziv stručni prvostupnik odgovarajuće struke.

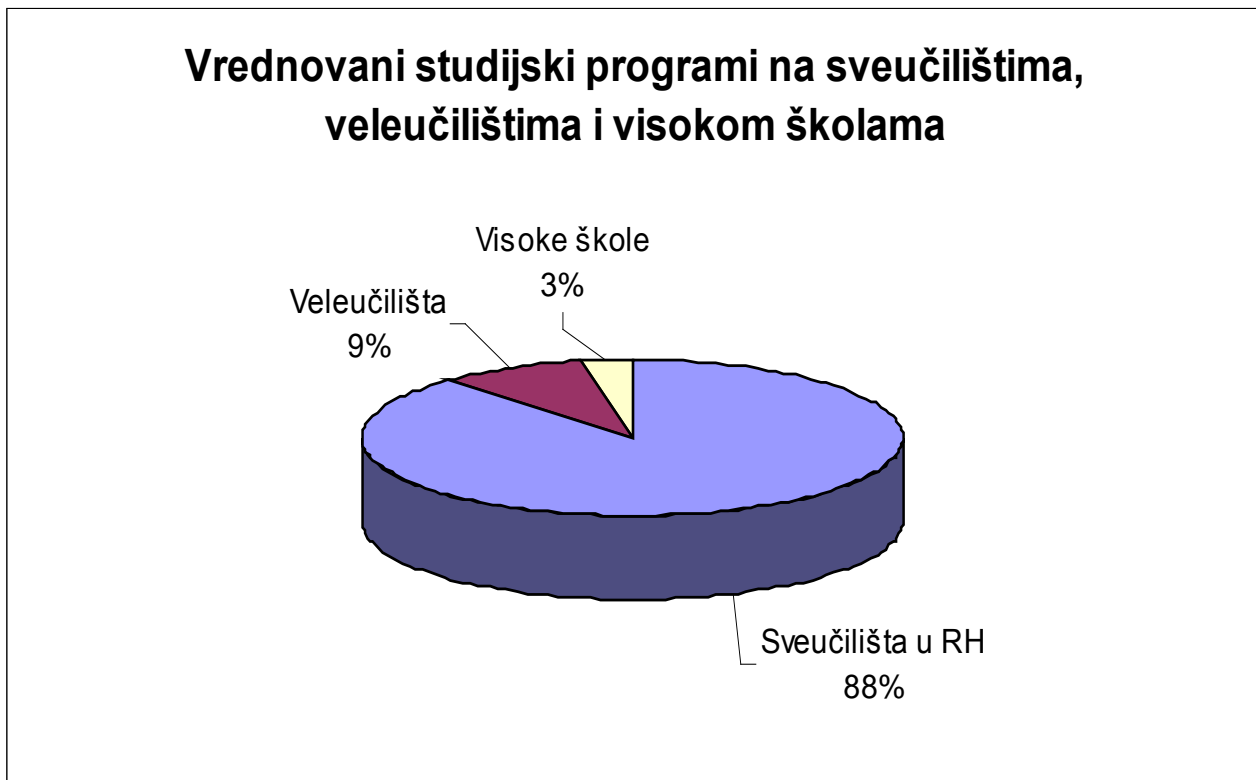
Iako je osoba završetkom prve razine studija u potpunosti zapošljiva na tržištu rada, pruža joj se mogućnost nastavka školovanja, odnosno, daljnje specijalizacije na drugoj razini stručnih studija – na specijalističkom diplomskom stručnom studiju čije je trajanje od jedne do dvije godine, a čijim se završetkom stječe od 60 do 120 ECTS bodova i stručni naziv stručni specijalist struke.

Prilikom reforme postojećih studijskih programa stručnih studija, odnosno prilikom odobravanja novih programa stručnih studija naglasak je stavljen na povećanje sati praktične nastave, rad u manjim grupama, uključivanje stručnjaka iz gospodarstva u obrazovni proces, formiranje izlaznih generičkih i specifičnih kompetencija usklađenih s potrebama tržišta rada i slično [5].

Reforma sustava visokog obrazovanja zasnovana na prihvaćanju načela Bolonjske deklaracije provodi se kroz funkcionalnu integraciju sveučilišta, jačanje stručnih studija te uspostavu sustavnog praćenja i osiguranja kvalitete nastave.

Kada je 2005. godine osnovana je Agencija za znanost i visoko obrazovanje stvoren je institucionalni okvir za razvoj sustava osiguranja kvalitete. 2009. na snagu je stupio novi Zakon o osiguranju kvalitete u znanosti i visokom obrazovanju (Narodne novine, broj 45/09) koji je učvrstio ulogu Agencije kao institucije koja brine o sustavu osiguranja kvalitete u hrvatskoj znanosti i visokom obrazovanju. Agencija je iz institucije koja pruža stručnu i administrativno tehničku pomoć Nacionalnom vijeću za visoko obrazovanje u postupku vrednovanja studijskih programa i visokih učilišta, prerasla u instituciju koja ne samo provodi vanjsko vrednovanje sustava osiguranja kvalitete hrvatskih visokih učilišta i znanstvenih instituta već i daje preporuke ministru znanosti i visokoga obrazovanja u vezi izdavanja preporuka za izvođenje studija ili uskratu za izvođenje studija.

U akademskoj godini 2005./2006. svi studijski programi na visokim učilištima u Republici Hrvatskoj reformirani su u skladu s načelima Bolonjske deklaracije, te su od 2005. godine do lipnja 2008. godine izdane su dopusnice za gotovo 1200 studijskih programa u čijem su vrednovanju sudjelovali domaći i međunarodni stručnjaci



Slika 1: Vrednovani studijski programi

Na temelju rezultata vrednovanja visokih učilišta od 2005 do 2008. godine ministru je preporučeno izdavanje dopusnice za 20 novih visokih učilišta. U svibnju 2008. godine održan je okrugli stol Vanjska evaluacija ustanova visokog obrazovanja CARDS: 2003 na kojem su predstavljeni rezultati projekta čiji je cilj bio istražiti koliko su hrvatske visokoobrazovne institucije spremne za proces vanjske evaluacije, te koji faktori usporavaju provedbu takvih evaluacija, a što bi s druge strane moglo pogodovati tom procesu.

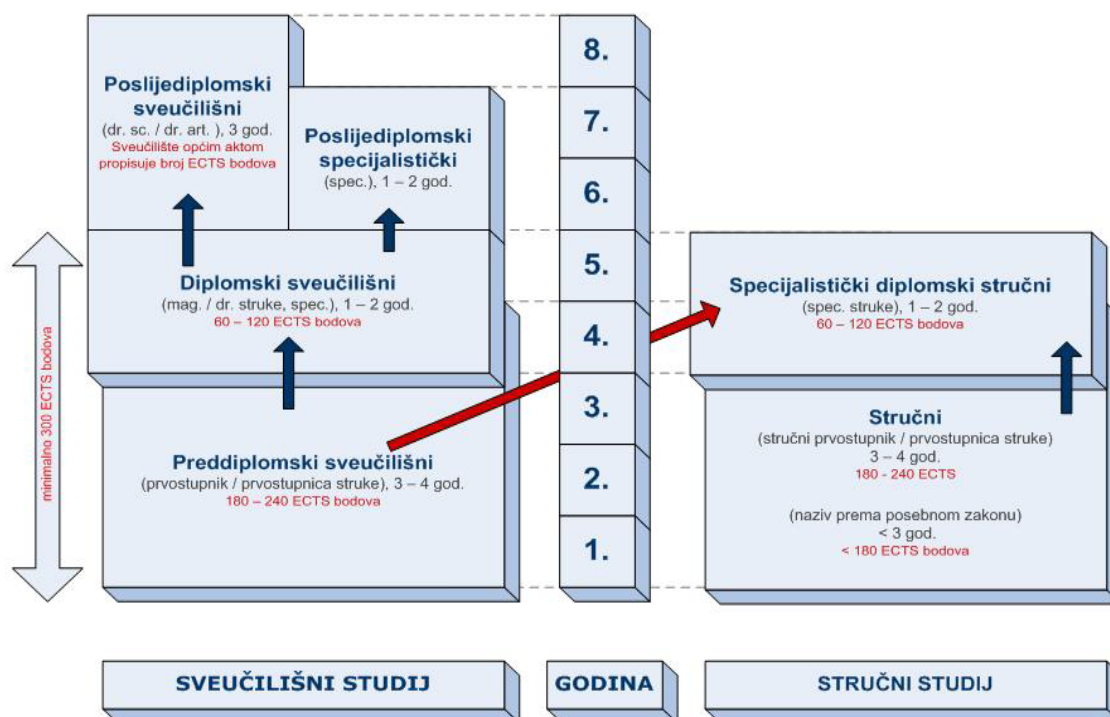
Novi Zakon o osiguranju kvalitete u znanosti i visokom obrazovanju koji je posredni rezultat provođenja spomenutoga CARDS: 2003. projekta predviđa postupak reakreditacije u petogodišnjim ciklusima [6]. U 2009. godini Nacionalno vijeće za visoko obrazovanje je zajedno s Agencijom provelo vrednovanje nekoliko visokih učilišta čiji je cilj bio provjeriti razvoj tih studija i institucija koje ih izvode u razdoblju od 2005 do 2009 godine. Provedenim je vrednovanjem utvrđeno je da je cilj vrednovanih visokih *doseći izvrsnost u nastavnom i istraživačkom radu* što pokazuje nedostatak jasnog profiliranja na nacionalnoj razini..., što je posebice vidljivo na primjeru hrvatskih pravnih fakulteta (Godišnje izvješće o provedenim aktivnostima u 2009. godini..., str. 19.) [7].

Slična je situacija i sa stručnim studijima kod kojih je vidljiv nerazmjer kvote upisanih studenata i potreba tržišta rada iz čega je vidljivo da i dalje ne postoji vizija usklađivanja razvoja visokog obrazovanja s potrebama razvoja i osnaživanja gospodarstva. To je posebice vidljivo ukoliko se razmotri znanstveno područje u

kojem je ustrojena većina stručnih studija. Naime većina je studija ustrojena u društvenom području. (str. 22., 23.) [7]

Obzirom na navedeno možemo zaključiti da postoji potreba za razvojem interdisciplinarnih stručnih studija koja bi bila ustrojena u više područja znanosti budući da podjela znanstvenih polja i grana ponekad ne odgovara stvarnim podjelama unutar gospodarstva. Tako je primjerice Visoko gospodarsko učilište u Križevcima predložilo ustrojavanje interdisciplinarnih stručnih studija koje povezuje biotehničko znanstveno područje s ostalim područjima znanosti [2].

## VISOKO OBRAZOVANJE U REPUBLICI HRVATSKOJ



Slika 2: Sustav visokoga obrazovanja u RH

### 3. Rezultati ocjene Bolonjskog procesa od Bergena do Beča i Budmipešte

Tijekom posljednjih pet godina od 2005. do 2010. reforma sustava visokoga obrazovanja približila se početnome cilju ostvarenju Europskog prostora visokog obrazovanja. Ostvaren je značajan napredak u provođenju Bolonjskog procesa od ministarske konferencije u Bergenu 2005. do ministarske konferencije u Beču i

Budimpešti 2010. Tu je ponajprije potrebno spomenuti mnogo realnije sagledavanje reforme sustava visokoga obrazovanja posebice s obzirom na studentske prosvjede koji su tijekom 2009. poharali Europu. Uočeno je da iako je reforma provedena mnogi elementi reforme se u praksi i dalje ne provode. Tako je primjerice uočeno da iako su opterećena svih studijskih programa izražena u ECTS bodovima, ista najčešće ne predstavljaju stvarno studentsko opterećenje ili ishode učenja koji se očekuju po

završetku programa. Uočeno je da je podjelom sustava u dvije razine došlo do povećanja nezapošljivosti jer usprkos očekivanjima i uložnim naporima poslodavci i dalje ne prepoznaju kvalifikaciju koja se stječe po završetku prve razine visokoga obrazovanja [8].

Treba uložiti dodatne napore na područje međunarodne suradnje u osiguranje kvalitete, uvođenju nacionalnih okvira kvalifikacija i zapošljavanja po završetku stručnih studija.

### *3.1 Tržište rada i poslodavci*

Usprkos tome što su stručni studiji koji se izvode u Republici Hrvatskoj, usklađeni s europskim standardima, hrvatsko tržište rada još uvijek ne prepoznaje puni potencijal osoba koje završe jednu ili obje razine visokog obrazovanja na stručnim studijima.

U Upitniku za poslodavce u okviru (Tempus SCM CO32ao6-2006 Furtherance of Bologna promotion in Croatia) provedeno je istraživanje čiji je cilj bio dobiti mišljenje poslodavaca o različitim aspektima bolonjske reforme i potaknuti njihovo aktivno sudjelovanje u reformi.

Upitnik se sastojao od pet dijelova i to: procjene poznavanja bolonjske reforme, ocjene prednosti koje bolonjska reforma donosi poslodavcima, identifikacije načina sudjelovanja poslodavaca u reformi te moguća poboljšanja, načina provođenja studentske prakse u poslovnim sustavima te ocjene studentskih znanja te kompetencija i vještina važnih za rad u poslovnim sustavima.

U zaključcima upitnika bila je velika razlika u razini informiranosti o Bolonjskom procesu, pa su i ocjene o svrsishodnosti podijeljene i to: poslodavci bi se željeli uključiti u fokusirane rasprave i evaluacije kvalitete studija, poslodavci prepoznaju prednosti novog sustava- cjeloživotnog učenja, informacije o studiju, mobilnost posao – visoko učilište, većina organizacija nudi mogućnost studentske prakse, međutim ona nije strukturirana, ali postoji namjera razvoja, poslodavci smatraju da sveučilišta slabo pripremaju studente za rad, razina potrebe za kompetencijama u poduzećima je viša od razine koje osigurava sveučilište te da je potrebno izraditi akcijski plan sukladno izraženim potrebama.

## **4. Zaključak**

Prva faza Bolonjskog procesa uspješno zaključena. Ispunjena su tri prioriteta cilja: usklađivanje studijskih programa sukladno načelima Bolonjske deklaracije,

usklađivanje priznavanja inozemnih visokoškolskih kvalifikacija s načelima Lisabonske konvencije te je započela izgradnja sustava jamstva kvalitete.

Pred visokim obrazovanjem u Republici Hrvatskoj i dalje je veliki izazov. Jedan od njih jest svakako i izgradnja mreže visokih učilišta u čemu će posebno važnu ulogu imati upravo ona visoka učilišta na kojima se izvode stručni studiji koji kao što je vidljivo doprinose decentralizaciji visokog obrazovanja i revitalizaciji manjih urbanih sredina. Imajući upravo to na umu potrebno je raditi na poticanju razvoja onih interdisciplinarnih stručnih studija za koje se pokaže potreba u lokalnom

gospodarstvu tog područja, ali i na jačanju razvoja partnerstva između poslodavaca i visokih učilišta na kojima se ti studiji izvode.

## 5. Literatura

- [1] Rajčić, D. (2005). Komentar Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, Hrvatska sveučilišna naklada Građevinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb
- [2] Pravilnik o znanstvenim i umjetničkim područjima, poljima i granama (Narodne novine, broj 118/09)
- [3] Hunjet, A. (2009). Uloga zapošljavanja – poveznica gospodarstva i znanosti, *Zbornik radova 2. znanstveno-stručno savjetovanje Tekstilna znanost i gospodarstvo*, str. 251-254, ISBN 978-953-7105-27-3, Zagreb, Sveučilište u Zagrebu Tekstilno tehnološki fakultet, Zagreb, Hrvatska
- [4] Hunjet, A. (2008). Osiguranje kvalitete u hrvatskom visokoobrazovnom sustavu, *Zbornik radova 1. znanstveno- stručno savjetovanje Tekstilna znanost i gospodarstvo*, Bischof Vukušić S., str. 253-256, ISBN 978-953- 7105-23-5, Zagreb, Sveučilište u Zagrebu Tekstilno tehnološki fakultet, Zagreb, Hrvatska
- [5] Hunjet, A.; Ostojić, G. & Trbojević, G. (2008). Vrednovanje visokih učilišta sukladno Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, *Zbornik Visoke poslovne škole Libertas*, Vol. UDK 378.1(094.5), str. 409-413, ISSN: 1846-9728, Zagreb
- [6] Zakon o osiguravanju kvalitete u znanosti i visokom obrazovanju (Narodne novine, broj 45/09)
- [7] Godišnje izvješće o povedenim aktivnostima u 2009. godini i plan rada za 2010. godinu, Agencije za znanost i visoko obrazovanje
- [8] Speaking notes for the Budapest and Vienna Ministerial Conference 11-12 March 2010. Ligia Deca ESU Chairperson, *Dostupno na:*  
[http://www.esib.org/documents/speeches/100311\\_Deca\\_speaking\\_notes\\_BVD\\_speeches](http://www.esib.org/documents/speeches/100311_Deca_speaking_notes_BVD_speeches) *Pristup:* 21-04-2010



Photo 060. Raspberry/ Malina